

(ראו שער)

התזכור עוד את ליל הירח, את הליל הכחול שטוף האור... כשכתב עמונואל הייז את השיר הזה, היה נדמה לו שהוא כותב פארודיה מצויינת. בעיני רוחו ראה את הקהל מתגלגל מצחוק.

אך הקהל כמעט בכה. על הבמה עמדה צעירה תימניה שחרחרת, בעלת עיניים שחורות לוחטות, ושרה את השיר בלהט שטוף רגשות. לב הקהל נצבט. הרוסי עצמו נדהם. הצעירה שחוללה נס זה, לפני תריסר שנים, רק החלה להיוודע בציבור. שמה היה שושנה דמארי. הוא היה עתיד להיות למושג — מושג המסמל את הסיטוסה המושלמת של סגנון ישראלי מקורי לחלוטין ושל תחושת-החיים של המרחב השמי. לסיטוסה זו הוסיפה שושנה: קול לסמני הספוג היום מן המדבר שטוף-השמש, ומשיכה מינית שגם היא מור רחית מובהקת.

נשיקה על כסא. איש אינו יודע בדיוק מתי השמיעה שושנה את הצליל הראשון, בעיר דמאר אשר בתימן. מלבד שושנה עצמה ובעלה שלמה בושמי. שושנה אינה אהבת גלגלות את גילה. כשנתנה ראיון לסופרת הטייט, סרבה בפירוש לענות על שאלה זו. טייט נאלץ לשלוח מברק לסופרו בארץ, לוודא את האמת.

מודה שושנה בגלילוב: **אני עוד בניל שאפשר לגלות.** אבל למה לי? בעוד עשר שנים יזכרו מה שאמרתי.

יהיו שנותיה כאשר יהיו, שושנה כבר וספיקה לעשות בהן הרבה. את בעלה הכירה כשהייתה בת עשר, והוא בן עשרים. הוא בא לזהונה בראשון-לציון, שג ילדה תימניה שוה. אותה שעה הקים להקה תימנית. הוא שאל את סעדיה דמארי מי היא, ג'יה שזו אחותו הקטנה.

הבעייה השניה היתה לשכנע את אבא, שהיה רב, לתת לילדה לישיר בתל-אביב. השכ"ים חשבו שאין זה נאה יותר של רב. אולם הרב עצמו היה הרבה יותר מתקדם.

מכאן היתה הדרך ישרה עד להפליא: הוריה פגעה ראשונה בקול ירושלים בגיל 14, נישואים בגיל 16 (מספרת שושנה): הוא העלה אותה בעל כסא כני לנשק אוזני, רכישת יחיד ראשון בגיל 17. הופעה בלייזנג'ו בשנת 1945.

בלייזנג'ו נתגלתה לראשונה השלישייה אלחורמן-וילנסקי-דמארי, שנתנה לארץ סידרה של שירים אשר לא היו כמוהם מאז, שירים שעל ברכיהם גדל דור: שתי שושנים, אני מצפת, כנניות.

לעולם לא אירופה. הדבר שיצר את שושנה דמארי היה מקוריותה המוחלטת. היא היתה עשירה כתיכונה אחת, ללא סעננה, ללא תפרים. עוד בהיותה בת 14 איחל לה מנשה רבינא, המפקר המוסיקלי: **הלוואי שבחורה זו לא תלך לעולם ללמוד מוסיקה אירופית!** בעלה דגל לקיים מצוה זו: שושנה לא למדה מעולם פיתוח קול בשיטה אירופית.

הקול הפורץ מגרונה בוקע ישר לתוך ליבו של המאזין. הוא מעביר בשורה, שלא היתה יכולה להיחלד אלא בארץ זו. החיילים ששמעו אותה בין הקרבות של מלחמת העצמאות, האזינו כאילו נתקפלה המולדת כולה בעיניה השחורות והמגרות.

בימי המלחמה טסה גם לקפריסין. נתקלה בדרך במוקש שפצע צלם שנלווה אליה, נתנה בארבעה ימים קונצרטים בעשרה מחנות של מפעילים. היא הופיעה בחצאית פשוטה, כדי לא להרגיז את הפליטים מרי הפוש. שרה בעומדה על גב שולחן, ללא רמקול.

פעם שרה בנושם שוטף לקהל שעמד מס' ביבה. נערה קטנה ביקשה להגיש לה פרחים, ומשללה מצאה כאלה בסביבה, הגישה לה הבילה של עשב יבש קשור בחוט. העשב נמצא עדי היום בזירתה.

מצב מגוחך. כשחזרה השבוע לישראל, אחרי מסע של שנתיים וחצי באמריקה, מצאה מצב מוזר. התמרמרה היא: **פתחתי את האוזניים ושמעתי הרבה שירים המוכרים לי מן הסרטים שראיתי באמריקה...** חייך אמריקאי שביקר בישראל אמר לי שבישראל שמע רק שירים אמריקאיים, ושהיה עליו לחזור לאמריקה כדי לשמוע אצלי שירים עבריים...

זה מצב מגוחך, אך אמיתי. שושנה דמארי היא כיום הזמרת היחידה בעלת שיעור קומה מקורי בישראל. אולם לא רק זמרות חסרות, אלא גם זמירות. מאז גמר המלחמה לא נולד בישראל אף שיר מקורי טוב אחד.

תרופתה של שושנה: בסיבוב שתסובב בקרוב בארץ, תשיר שירים עתיקים של יהודי המרחב, מרס, תורכיה ותימן. ועוד כמה שירים פורטוגזיים שלמדה בבראזיל.

אני מצפת" — ומברודואי

מאת

שושנה דמארי

היה טוב, כי יכולתי לבחון בפני הקהל מה הגבתי של בן-גוריון.

אחרי שצויתי את חביבי, שנסגר אחר-כך מחוסר תוכניות ישראליות, הוזמנתי לנסיון במועדון לילה מפורסם, וילאדי וואנגארד.

אמר לי להופיע באותן השמלות, וגם לשמור על האנגלית הרצוצה שלי. נשארתי שם כמה חדשים. הקהל היה לא-יהודי, ולא היה לו שום רגש לארץ, אולם שיתפתי אותו בשירים והוא התחיל להכיר את כלניות ואני מצפת. למרות שהאנגלית שלי הייתה תפרה בינתיים, המשכתי להסביר להם את תוכנו של כל שיר ב"אנגלית רצוצה".

פעם אחת הופיע יהודי צעיר בחדר ההלבשה שלי, והודה לי על אני מצפת, שהלהיב אותו. שאלתי אותו כיצד הוא מבין את התוכן. **אניו שאלה, התרעם, שאני לא אדע מה זה "א מצוה, א מצוה"?**

"הייתי רעבה ככלב"

עיקר עבודתי באמריקה היתה להופיע בסיבובים למען מפעל אגרות העצמאות. לא היה זה דבר קל.

תכנית היום הרגילה בסיבוב כזה היא כך: מתעוררים בבוקר בשש באיזה בית-מלון, קמים ואזורים את המזוודות, בשמונה או בתשע עולים לאווירון, טסים לעיר אחרת. בשוה-התעופה ישנה כבר מסיבת עתונאים, התכנית בטלביזיה המקומית מחכה, ואחרי זה ישר אינטרביו ברדיו המקומי. בין אחד לשני בולעים בחטף סאנדוויץ', שותים קוקה-קולה. נשארים רעבים כמו כלב. בחמש אחרי הצהרונים ישנה מסיבת קוקטייל. משם רצים ל"התלבש בארץ פורמלי לארוחת הערב. מן הארוחה נוסעים ישר לאולם ההופעה. הקונצרט הוא כמובן מוצלח, ולכבוד ההצלחה נערכת כמובן מסיבת פרידה, וכ"מובן שההופעה שלי היתה "יו גיק" (מיוחדת במינה) ולכן מבקשים אותי לישיר עוד כמה שירים, ואני יודעת שיותר לא אריאה את העיר הזאת לעולם, ולכן צריכים להשיב את רצון הקהל ולחייף. הולכים לישון ב"ב אחר חצות וכך, לא עליכם, שלושה חודשים.

כמה מן האולמות דומים לאלה שבארץ: הפסנתר חבוך, הקהל יושב על ספסלים לא נוחים, הארץ למ קטן. אולם היו גם אולמות נהדרים.

לשיר 5000 דולר פעם, כשהופעתי עם לארי אדלר, אמר המפוחית, וכינוי למחיק אות כפיים סוערות אחרי החלק הראשון של התכנית. הוא התחיל כופף אלי לעיני הקהל, גישק לי ולחש לי באוזן: **אם תהיי כל כך טובה גם בחלק השני, אתן לך סטירת לחי!** לחשתי לו בחורה: **חכה, זה היה החלק הרציני. עכשיו יבוא החלק הקל, וזה יהיה עוד הרבה יותר טוב!**

באחת המסיבות, בעיר ניו-ירושל, שאלה אותי אחת הנוכחות אם אני יודעת לשיר באידיש. אמרתי שלא, אולם אם אני אשיר, אמכור את השיר ביוקר. כמובן נמצא איש בקהל שהיה לו הרבה כסף, והוא שילם 5000 דולר עבור שיר אחד. שרתי לו ראוונג קס מיט מאנדלן (צימוקים ושקדים). הצטרפתי שלא היו לי עוד שירים באידיש.

בסך-הכל אספתי, בסיבוב אחד של שלושה חודשים, למעלה משני מיליון דולר לאגרות העצמאות. אני יודעת כמה אספתי בסך-הכל משך השנתיים וחצי.

"ניצלה מתאונת רכבת" לילה אחד נרדמתי בקרון השניה של הרכבת. כשהתעוררתי שמתי לב שהרכבת אינה נוסעת. חקרתי מה העניין, וסיפרו לי שהרכבת התנגשה בינתיים עם רכבת-משא.

העבירו אותנו לאוטובוס. בדרך תפס אותי צלם עתונות. חייכתי, כרגיל. הוא שאל מאיפה אני. עניתי לו שמתל-אביב. **מה זה "א"?** הוא שאל. אמרתי לו שזה בישראל. **מה את עושה?** הוא שאל. עניתי שאני עומדת לתת קונצרט. כשיצאתי בערב מן הקונצרט ראיתי את תמונתי בעתון, תחת הכותרת המרעיש: **"ניצלה מתאונת רכבת"**

פעם אחרת נתפס המטוס שלנו בסופת שלגים. הוא הסתובב כמה פעמים מעל לשדה-התעופה, אך לא יכול לרדת כי המסלול היה מכוסה שלגים. שוחחנו על הא ועל דא, אולם פחדנו לא מעט. לבסוף ירדנו בעיר אחרת. זה היה בשעה שמונה, ובאחת שעה היה צריך הקונצרט להתחיל.

לא היתרתי. אמרתי שצריכים לנסוע איך שהוא. לקחנו מכונית ונסענו שלוש שעות בסופה. כשהגענו סוף סוף לאולם מצאנו שהקהל כולו יושב ומחכה. נתנו את המזוודות, רצנו ישר אל הבמה ונתנו תכנית. באמריקה לא רגילים לחכות לאמנים, אולם הם התלהבו נורא.

שישנה באולפן הטלביזיה "אם תהיי טובה..."

שישנה ער רקע ה"בונד" אתן לך סטירת לחי!

בחדשים הראשונים עבדתי ער-ערב אצל חביבי, מועדון ישראלי בברודוואי. נתתי שתי תכניות לערב, שלוש תוכניות בשבת. שמתי לב שאנשים שבאו לתכנית הראשונה נשארים לעתים קרובות גם לשנייה, כי בשנייה הכנסתי כמה שירים אחרים. לשיר הצלחה הגעתי בשבת: אנשים שבאו לתכנית הראשונה לא נשארו רק לשנייה, אלא גם לשלישית — כדי לשמוע את התכנית הראשונה פעמיים. עבור כל תכנית שילמו דמי-כניסה נוספים.

זאת לא אומרת שהיה לי קל להסתדר אתם. להיפך, הייתי צריכה לחנך אותם. הם היו רגילים לדבר בזמן התכניות. זה הרגיו אותי, ביחוד שעה שהפריעו לי כדי להעביר זה לזה מחמאות עלי. אז ביקשתי את בעל המקום להודיע לפני כל הופעה שלי שאני מבקשת לשמור על השקט. תחילה זה היה אצלם, אבל זה עוד: הם התרגלו לשבת בשעת התכנית שלי כמו בקונצרט. זה היה מאד בלתי-רגיל במועדון-לילה אמריקאי.

בדבר אחר נחלתי כשלוון. לא נתנו לגברים להיכנס לחביבי בלי עניבות, רבים, שבאו בחולצות פתוחות, ורצו להרגיש עצמם בבית, מצאו את הדלת סגורה בפניהם. הם שלחו לי פתקאות וביקשו את התערבותי. אבל זה לא עוד.

מלחים ובי. ג'י.

התחוויה הגדולה ביותר בחביבי היה ביקורם של המלחים הישראליים, שבאו עם השייטת של חייליהם.

במקום ללכת לראות את ניו-יורק, באו מלחים רבים לחביבי. היתה התלהבות עצומה. שניתי את התכנית לפי דרישתם. הם התחילו לשיר אתי ולמחוא כפיים לפי המנגינה, והקהל האמריקאי הצטרף אליהם. פתאום נוצרה אווירה ישראלית מוחלטת.

איש הצחוק היה כשהאמריקאים התחילו לרוץ אחרי המלחים ולבקש מהם אוטוגרפים. אחד אמר לי: **"הנכד שלי לא יאמין שיש מלחים ישראלים בעולם. אני צריך להראות לו!"**

הזומנתי גם למסיבה של בן-גוריון, לפי בקשתו. הקהל לא התבונן בי, אלא בכך-גוריון, שישב לידי, גם בשעה שרתי. זה